

2019-02-19

Aktion Rädda Vättern

Till
Kommunstyrelsens ledamöter
samt till kommunchef och miljöchef eller
motsvarande

Angående Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats

Aktion Rädda Vättern tillskrev er kommun den 15 januari 2020 och berättade om Länsstyrelsen Västra Götalands beslut att tillåta dränering och grundvattensänkning på Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats. Detta trots att ingen sanering skett.

Den 9 februari skickade vi en påminnelse om att överklagandetiden gick ut den 14 februari och vi hoppades få hjälp att överpröva Länsstyrelsens beslut.

Nu, i efterhand, har vi fått veta att Vätternvårdsförbundet också skickade brev till kommuner runt Vättern. I detta brev, daterat 2020-02-11, stod bland annat:

”Vätternvårdsförbundet är mycket angelägen att åtgärder för att minska tillförsel av PFAS genomförs snarast, och ser Länsstyrelsens beslut om en reningsanläggning och kontrollprogram som ett lämpligt första steg för att hantera utsläpp av miljögifter från flygplatsen. Det är därför både önskvärt och bra för Vättern att åtgärder nu påbörjas!”

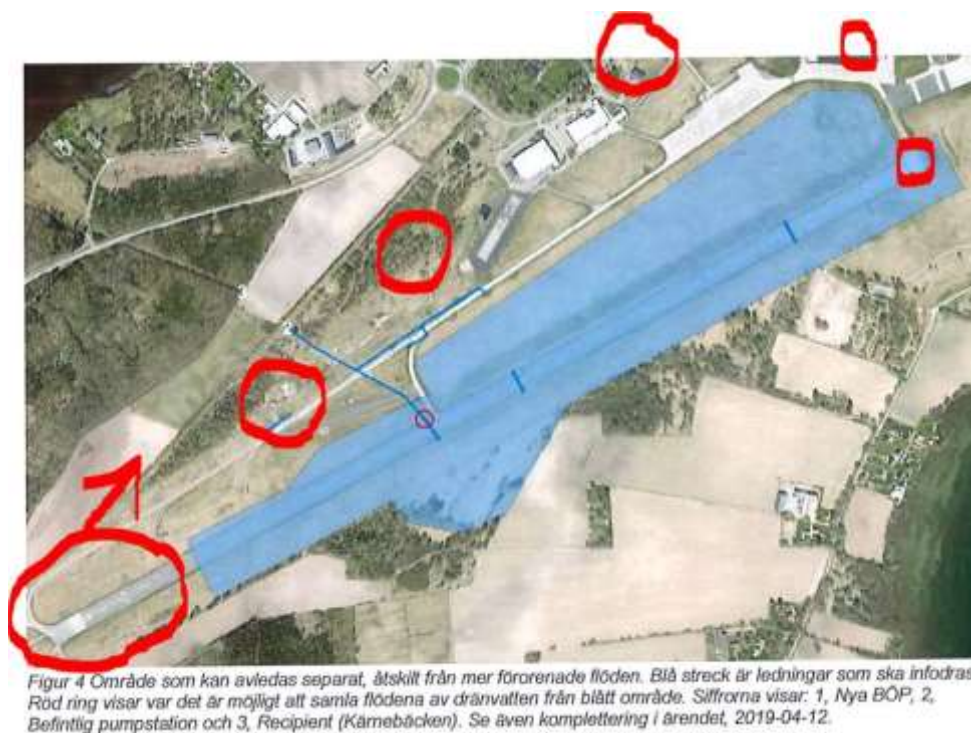
Aktion Rädda Vättern förstår att detta för många kommunledningar skapat osäkerhet och förvirring. Situationen med ett kraftigt PFAS-förorenat område alldeles invid Vätterns strand är redan komplicerad i sig och kräver både geohydrologisk, ekologisk och kemisk expertkunskap. Att dessutom möta helt motsatta synpunkter på lösningar gör det inte enklare för kommunpolitiken.

Vätternvårdsförbundet har genom alla år bedrivit ett viktigt miljöövervakningsarbete. Vätternvårdsförbundets rapportsamling utgör ett fantastiskt bibliotek för alla som vill söka kunskap om vår vackra sjö. Men Vätternvårdsförbundet är ingen oberoende, opartisk myndighet utan en medlemsförening. Förutom de fyra länsstyrelserna och kommunerna runt sjön finns betalande medlemmar som SAAB Bofors UWS, Nammo Vanäsverken AB, Skaraborgs regemente P4, Skaraborgs flygflottilj F7 och Försvarets materielverk. Både Länsstyrelsen Västra Götaland och F7 är representerade i förbundsstyrelsen.

Vätternvårdsförbundets brev till kommunerna var denna gång en partsinlaga där hänsyn till länsstyrelsekollegor och kortsiktiga försvarsintressen uppenbarligen har tagit överhand. Det ”vattnekologiska perspektivet” har tyvärr fått ge vika. När det gäller

geohydrologisk kunskap och vattnets flödes- och transportprocesser i mark och berggrund har inte Vätternvårdsförbundet någon egen kompetens. Statens geotekniska institut och Sveriges geologiska undersökning, som båda uttalat sig kritiskt mot bankantsdräneringen, har otvetydigt bättre expertis i dräneringsfrågor.¹

Kanske har det inte heller framgått tydligt hur stor del av flygfältet som Fortifikationsverket tänker markavvattna utan någon rening. Här nedan är en bild från Fortifikationsverket:²

Det blå området vill Fortifikationsverket dränera ut till Vätterns vattenskyddsområde orenat. De tjocka röda markeringarna i bilden är våra. Längst ner till vänster finns det mindre område i sydvästra banänden där försvaret gått med på att rena dräneringsvattnet. Den föreslagna reningsanläggningen är dock underdimensionerad. Vid kraftigt regn måste förorenat vatten ledas förbi reningsanläggningen.³

De två röda cirklarna strax utanför och längs med det blå dräneringsområdet, visar placeringen av den "nyare brandövningsplatsen" och den "gamla brandövningsplatsen". Det är inte omöjligt att kraftigt förorenat vatten från dessa områden sprider sig in i dräneringsområdet, när grundvattenytan inom det blå området sänks.

I nordöstra banänden har PFAS-förorenad jord påträffats, men vidare utredning är inte utförd. Utanför bild ligger de förorenade områdena "hangaren" och "gamla brandstationen", också fortfarande outredda när det gäller föroreningsplymernas utbredning och riktning.

¹ SGI:s yttrande finns här: <http://www.aktionraddavattern.se/sgi-domer-ut-draneringsplaner-pa-karlsborgs-flygplats/>

SGU:s yttrande finns här: <http://www.aktionraddavattern.se/sgu-yttrar-sig-till-regeringen-ang-dranering-av-kbgs-flygplats/>

² Fortifikationsverkets överklagan av länsstyrelsens beslut om dispens och tillstånd till markavvattning av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats, sid. 7. <http://www.aktionraddavattern.se/fortifikationsverket-overklagar-markavvattningsbeslutet-2020-01-10/>

³ Bilaga 8: <http://www.aktionraddavattern.se/bilaga-8-om-ev-reningsanlaggning-vid-kbgs-flygplats/>

Det stämmer, som Vätternvårdsförbundet skriver, att Försvarsmakten har ombetts av Länsstyrelsen Västra Götaland att göra en utredning av åtgärder avseende PFAS-föreningar på hela flygplatsområdet. Länsstyrelsen begärde detta i ett s.k. utredningsvillkor i samband med tillståndet att femdubbla flygverksamheten på Karlsborgs flygplats. Försvarsmakten överklagade⁴ hela tillståndet och inklusive detta utredningsvillkor.

Men Försvarsmaktens vägran att gå länsstyrelsen till mötes bör inte belönas med tillstånd till markavvattning. Ett tillstånd som nu ges utan att PFAS-föreningarna i området är fullständigt utredda och utan att en saneringsplan föreligger.

Vi inom Aktion Rädda Vättern är väl medvetna om det riktvärde för *dricksvatten* som länsstyrelsen och Vätternvårdsförbundet utgår ifrån: Livsmedelsverkets åtgärdsgräns för 11 stycken PFAS-kemikalier är **90 ng/l**. Detta riktvärde är betydligt högre än de **3-4 ng/l** PFAS₁₁ som hittills uppmätts i råvattenintagen i Karlsborg och Hjo. Det skulle ha känts betryggande om inte Livsmedelsverkets riktvärde hade grundat sig på 2008 års EU-rekommendation som redan är förlegad.

En mängd forskningsrapporter har bekräftat att PFAS framkallar sjukdomar inte bara hos försöksdjur utan bland människor. Internationella cancerforskningsinstitutet (IARC) bedömde år 2016 att PFOA (en av många PFAS-kemikalier) är en möjlig human carcinogen, som kan öka risken för flera olika cancersjukdomar. Forskning har också visat PFAS-kemikalier passerar genom moderkakan under hela graviditeten och ansamlas i fostret.⁵

Myndigheterna arbetar just nu med att radikalt sänka gränsvärdena, både i EU och USA. Det talas om att bara tillåta en tiondel av tidigare riktvärden. Vissa forskare anser att gränsen bör vara **<1 ng/l** i dricksvattnet. Samtidigt tyder mycket på att fler PFAS-kemikalier, än de 11 som Livsmedelsverket för närvarande tycker vi ska kontrollera, måste läggas till när gränsvärdet räknas ut. Laboratorierna erbjuder redan idag paketanalys av 32 stycken olika PFAS, med rapporteringsgräns ner till 0,3 ng/l,

Den kommunala dricksvattenproduktionen måste vara så giftfri att gravida kvinnor kan dricka vattnet och nyblivna mödrar kan amma sina barn. Det ska också vara möjligt att tillreda mjölkersättning och välling på kranvatten.

EU:s vattendirektiv slår fast att något tillskott av PFAS-kemikalier till Vättern inte kan tillåtas. Tvärtom måste nu insatser göras för att sänka halterna både i Bottensjön och Vättern. Eftersom människor får i sig PFAS på många andra sätt, bland annat genom mat, måste mycket hårda krav resas på det kommunala kranvattnet som ingen ska behöva välja bort av hälsoskäl.

Vätternvårdsförbundets önskan att *snarast* få något gjort delar Aktion Rädda Vättern till 100 %. PFAS-föreningarna på Karlsborgs flygplats har varit kända sedan 2013. Fortfarande, trots att nästan 7 år har gått, finns inte ens ett förslag till sanerings- och åtgärdsplan.

Länsstyrelsens dräneringsbeslut är dock inte "ett lämpligt första steg". Det är ett allvarligt snedsteg som riskerar förvärra situationen och fördröja de nödvändiga saneringsinsatserna.

⁴ <http://www.aktionraddavattern.se/aven-forsvarsmakten-overklagar-flygplatstillstandet/>: "Några skäl till att särskilt reglera Försvarsmaktens utredningar i ett tillståndsbeslut föreligger inte." Se sid. 7.

⁵ Karolinska institutet. https://nyheter.ki.se/pfas-amnen-passerar-fran-mamma-till-foster-under-hela-graviditeten?_ga=2.65902062.1994062382.1582046994-936485868.1581532079

Vår förhoppning är nu att mark- och miljödomstolen så snabbt som möjligt rekommenderar regeringen att upphäva beslutet att tillåta dränering utan sanering. Vi hoppas också mycket på regeringens krav: att Försvarsmakten ska presentera en handlingsplan för sina PFAS-förorenade områden senast 1 juni.

Kommunerna Motala, Hjo, Skara, Ödeshög och Tidaholm har överklagat markavvattningsbeslutet. Det har även Fortifikationsverket gjort med önskan om att bland annat sänka kravet på procentuell rening. Aktion Rädda Vättern har skickat in ett omfattande överklagande som i detalj går igenom ärendet. Överklagandet bifogas detta brev.

Aktion Rädda Vättern har förståelse för att flera andra kommuner inte överklagat. Dels har tiden varit kort. Många kommuner har inte fått ta del av hela underlaget, framförallt inte NÍRAS-rapporterna. Dels har Vätternvårdsförbundets partsinlaga säkert gjort många kommunala beslutsfattare osäkra.

Oavsett detta ser Aktion Rädda Vättern fram emot fortsatt samarbete med alla kommuner runt sjön, i det gemensamma arbetet att skydda Vättern både som dricksvattentäkt och som fantastiskt Natura 2000-område. På vår hemsida har vi samlat en stor mängd dokument, http://www.aktionraddavattern.se/dokument_forsvaret_flygplatsen/. Allt är offentligt och tillgängligt för kommuner att använda.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Lennartsson

Ordförande Aktion Rädda Vättern

Länk till Aktion Rädda Vätterns överklagande:

<http://www.aktionraddavattern.se/arv-overklagar-lansstyrelsens-markavvattningsbeslut/>